

Boken Föregångare – spelmansmusikens guldålder i Hälsingland

Anders Henriksson, riksspelman från Järvsö, har skrivit en intressant bok om mer än 350 spelmän, verksamma i Hälsingland, födda under perioden 1730 till 1860. Boken heter "Föregångare".

De som är intresserade av äldre folkmusik från denna tidsperiod borde läsa boken. Den kan inspirera.

- Spelmansmusikens guldålder i Hälsingland var från mitten av 1700-talet och fram till 1880-talet då järnvägen byggdes ut. När järnvägen kom på 1880- och 1890-talen förändrades bondesamhället i Hälsingland. Det äldre bondesamhället bröts upp och därmed förändrades de förutsättningar som tidigare gällde för hela samhället och därmed även för spelmännen och deras musik, säger Anders Henriksson.

- Jag vill berätta om människorna bakom musiken, spelmännen, deras familjer och deras liv. Under 1700- och 1800-talet var familjen det sociala skyddsnät som människorna förlitade sig till, säger Henriksson.

- Jag har sökt information i över 20 år som nu finns samlad i min bok, säger han,

Överblick

Ett första syfte med boken är att ge en samlad överblick över när olika spelmän faktiskt levde och verkade så att det blir möjligt att i alla fall i någon mån bilda sig en uppfattning om vilka spelmän som kan ha varit aktiva samt haft samröre med varandra, lärt av varandra, samarbetat eller konkurrerat. Överblicken gör det också möjligt att se den enskilda spelmannen i ett större sammanhang, skriver Anders Henriksson.

Boken baseras på information insamlad av Hälsinglands Spelmansförbund samt på många skriftliga källor, däribland dokument insända till Nordiska museet och Uppsala landsmålsarkiv. Boken är inte någon heltäckande redovisning men

From Olle, Lif Ante, Hultkläppen, Snickar Erik, Rimsen... ja listan över beryktade spelmän i äldre tider i Hälsingland är lång och det kan vara svårt att placera in alla dessa namn i tid och rum, inte minst som många av profilerna är kända under flera epitet.

Anders Henriksson, hälsingespelman med rötterna i Järvsö, ger här en bred överblick över spelmän verksamma i Hälsingland från mitten av 1700-talet till slutet av 1800-talet. Ikonerna sätts in i ett bredare sammanhang och vi möter också många mindre kända spelmän som bidragit till att förvalta och utveckla Hälsinglands spelmanstraditioner.

det är klart att information om över 350 spelmän under perioden 1730 till 1860 är ett omfattande underlag. Någon motsvarande bok har tidigare inte publicerats, anger Anders Henriksson.

Rapport per spelman

Huvuddelen av boken består av korta rapporter om de enskilda spelmännen. Den information som författaren inhämtat. I vissa fall finns några rader text i andra fall kan det handla om 15 rader text om en enskild spelman.

För att Du som läsare av denna artikel ska förstå vilken information boken ger så redovisas här ett exempel ur boken.

Karl Lindblad (1853-1912). Född i Hamrånge, Gästrikland. Uppväxt vid Vifors bruk, Hamrånge. Fadern född i Hille, blev måg och mjölnare på bruket, senare snickare, bosatt i Säbyggeby, Ockelbo, Gästrikland.

Lindblad arbetade som snickare. 1880-1882 verksam i Njurunda, Medelpad.

Från 1882, modellsnickare vid Lingbo gjuteri, bosatt i Gjuteritrakten, Lingbo Gift 1879 med dottern till en dräng vid Stömme säteri, Stavnäs, Värmland.

Beskrivs som framstående på fiolen och ska ha lärt sig låtar av bland annat Olof Wallinder (1808-1880) och Gustaf Lång (1844-1912) i Axmar, Hamrånge.

Uppges också ha spelat med och gärna tävlat med Vingel-Anders (1830-1918), en mycket känd spelman.

Lindblad ska under åren 1906-1911 ha spelat med Gustav Jernberg (1881-1964) när denne arbetade som gjutare vid Lingbo gjuteri. Delar av hans repertoar av låtar efter spelmän i Skog, Hanebo och Bollnäs ska sedan ha förts vidare av Jernberg.

Med information av detta slag från flera hundra spelmän så får dagens generation en bättre samlad bild av spelmännen under 1700- och 1800-talet och det ger även ett större underlag för att förstå det muskarv som spelmännen har lämnat efter sig.

Spelmän per socken

I boken sorteras spelmännen efter i vilken socken de verkade i och de är därmed fördelade på 33 socknar i Hälsingland. Alfta har 17 spelmän, Arbrå 18 spelmän, Bollnäs 33 spelmän, Skog 18 spelmän och så vidare.

Men spelmännen var mer rörliga än befolkningen som helhet, enligt Henriksson. Många växte upp i en socken men bosatte sig sedan i en annan socken och flyttade kanske flera gånger under vuxen ålder. Det är också så att många av spelmännen var inflyttade från andra delar av Sverige eller hade rötter utanför Hälsingland.

Med detaljerad information per spelman inklusive uppgifter om var de verkade och när de började spela så ger det bättre möjligheter att förstå spelmännens värld under tidsperioden.

Huvuddelen av spelmännen var fiolspelmän. Men en del spelade även andra instrument. Allt från spelpipa till klarinett och nyckelharpa. Även lur- och hornblåsare finns med.

- Det är känt att klarinettspelmän var särskilt efterfrågade vid bröllop, skriver Anders Henriksson. Anders Henriksson skrev boken *Föregångare* under Covidpandemin då han var inlåst i Köpenhamn. Anders är EU-tjänsteman och arbetar för närvarande med Östersjösamarbete vid danska UD.

- Boken publicerades hösten 2021 och jag har fått många positiva reaktioner. En andra volym med titeln "Förmedlare & Förnyare" inriktad på spelmän i Hälsingland födda under åren 1860 till 1900, väntas ges ut inom kort, säger Anders Henriksson.

Göte Andersson

Boken kan köpas hos flera bokhandlare i Hälsingland